

УДК 330.322.012

І.В. Лінтур

здобувач Львівської комерційної академії

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ІНВЕСТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Статтю присвячено дослідженню механізму управління ефективністю інвестування національної економіки, виокремлено напрями необхідної діяльності держави у сфері регулювання інвестиційної діяльності, які дадуть змогу її авізувати. Запропоновано модель управління ефективністю інвестування держави, а також з метою стимулювання інвестиційної діяльності та підвищення її соціально-економічного розвитку, рекомендовано створити центральний інвестиційний фонд.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестування національної економіки, управління ефективністю інвестування, механізм ефективного інвестування.

I. Вступ

Нарощування інвестиційних ресурсів, збільшення частки капітальних вкладень у валовому внутрішньому продукті, поліпшення структури джерел інвестицій та напрямів їх вкладення, вирішення проблеми активізації інвестиційної діяльності мають стратегічне значення в управлінні економікою в цілому [6].

Інвестиційна діяльність є джерелом та основною передумовою розвитку економіки. І саме тому розробленню та реалізації механізмів її впровадження відводиться істотне місце серед інших напрямів наукових досліджень.

Питанню дослідження механізму управління ефективністю інвестування в національну економіку присвячено праці та наукові доробки багатьох українських науковців. Т. Бова у своїх працях досліджує методологічну базу державного регулювання інвестиційної діяльності [2]. Особливості формування державних програм розвитку інвестиційної діяльності в трансформаційних умовах визначає Б. Андрушків [1]. Питанню тенденцій та особливостей прямих іноземних інвестицій присвячено праці А. Даниленко [5]. У працях А. Дегтяря [6] та О. Другова [7] об'єктом дослідження виступає інвестиційне забезпечення розвитку регіону як складової національної фінансової системи.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити механізм управління ефективністю інвестування національної економіки, виокремити напрями необхідної діяльності держави у сфері регулювання інвестиційної діяльності.

III. Результати

Вирішення завдань побудови нової демократичної суспільно-політичної системи пов'язане з необхідністю структурної перебудови економіки, яка вимагає формування та реалізації ефективної інвестиційної політики.

На сьогодні до інвестиційної політики висуваються досить жорсткі вимоги, оскільки вона має являти собою такий управлінський інструмент, який не просто реагує на зміни, що відбуваються, а, враховуючи існуючі характеристики інвестиційної привабливості країни, регіонів і галузей, працюючи на їх покращення, поєднує вирішення проблем інвестиційної сфери з досягненням перспективних цілей соціально-економічного розвитку. Ми погоджуємось із думкою О. Другова [7] про те, що для досягнення успіху нашої державі потрібні якісно нові підходи до розвитку економіки, які передбачають скоординоване застосування всього діапазону важелів, інструментів та механізмів, що, у свою чергу, сприяють укріпленню економіки і створюють базу для прогресивних структурних перетворень.

На нашу думку, інвестиційний процес повинен бути у сфері постійного державного впливу та становити об'єкт державного управління. Його суспільна природа зумовлена комплексністю та причинно-наслідковою залежністю різноспрямованих потоків капіталу; невизначеністю якісно-кількісного переходу в процесі розвитку виробництва; циклічністю руху капіталу, що потребує управління на базі структуризації системних ресурсів виробництва; взаємоузгодження та організації господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Враховуючи те, що інвестиційний процес має сприяти комплексному розвитку держави, відповідні механізми державного управління мають стати способами вирішення суперечностей інвестиційного процесу, послідовною реалізацією дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління.

При формуванні механізмів державного управління інвестиційним процесом необхідно виокремлювати блоки їх формування та реалізації. Перший містить потреби, інтере-

си, суперечності, цілі, волю, мотиви, стимули інвестування; другий – рішення, дії, результати інвестиційного процесу. Потреби, інтереси і цілі зумовлюють здійснення в державному управлінні необхідних дій, а саме: ухвалення і практичну реалізацію інвестиційних рішень. Таким чином відбувається реалізація функцій державного управління.

Зазначимо, що державне регулювання інвестиційних процесів здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної й соціальної політики держави. Державне регулювання базується на показниках економічного і соціального розвитку України, державних і регіональних програмах розвитку економіки, державних і місцевих бюджетах та передбачуваних у них обсягах державного фінансування інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності полягає у регулюванні умов інвестиційної діяльності та контролі за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності [9].

Функції державного управління інвестиційною діяльністю можна також поділити на функції із залучення інвестицій і функції з використання інвестицій.

На думку А. Даниленко [5], до функцій держави стосовно залучення інвестицій належать:

- формування державної політики щодо залучення інвестицій;
- участь у міжнародному економічному співробітництві, роботі міжнародних економічних і фінансових організацій з метою залучення іноземних інвестицій, укладення міжнародних договорів з питань іноземного інвестування;
- визначення пріоритетних напрямів структурно-інвестиційної політики, пріоритетних напрямів використання інвестицій;
- здійснення обліку інформації стосовно джерел інвестицій, потреб їх залучення, напрямів та ефективності використання;
- створення сприятливих умов для діяльності інвесторів на території України та ін.

Виходячи з аналізу змісту положень про відповідні органи державної влади й інші установи, практики їх діяльності, можна зауважити, що зазначені функції належать до компетенції Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства закордонних справ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України та Державного агентства України з інвестицій та інновацій.

Що стосується функцій з використання інвестицій, то до них належать:

- організація експертизи та конкурсного відбору інвестиційних проектів і програм, пошук їх виконавців;
- організація збору, вивчення й узагальнення пропозицій суб'єктів інвестиційної діяльності щодо надання й отримання інвестицій, ведення обліку заявок інвес-

торів на участь в інвестиційних проектах і програмах;

- здійснення реєстрації інвестиційних проектів і програм [4].

Питанням, які стосуються аналізу, розвитку інвестиційної діяльності, регулювання інвестиційного процесу приділено багато уваги. Але й досі не до кінця вирішеною залишається проблема побудови ефективного організаційного механізму управління ефективністю інвестування.

Взагалі в широкому розумінні під поняттям “механізм” прийнято розуміти систему або спосіб, що визначає порядок певного виду діяльності, деяких ланок та елементів, що приводять їх у дію, а також внутрішню будову, сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище. В економічній літературі часто застосовується словосполучення “ринковий механізм”, “економічний механізм”, “організаційний механізм”, “організаційно-економічний механізм”, “господарський механізм” [1].

Отже, враховуючи існуючі погляди на вищевказані економічні терміни та на особливості державного регулювання інвестиційної діяльності, поняття “механізм державного регулювання інвестиційної діяльності” можна розглядати як систему організаційних, економічних, правових, грошово-кредитних та регуляторних державних заходів, які впливають на здійснення інвестиційної діяльності в країні з метою досягнення очікуваних економічних, соціальних та інших результатів.

Організаційно-правові методи державного регулювання інвестиційної діяльності передбачають: розробку відповідної законодавчої бази; розробку державних норм і стандартів в інвестиційній сфері; ліцензування інвестиційної діяльності; державну експертизу; антимонопольні заходи; роздержавлення та приватизацію; умови використання землі та інших природних ресурсів [3].

Створення правової основи функціонування суб'єктів інвестиційної діяльності є однією з найважливіших економічних функцій держави в ринковій економіці. Формування правової бази передбачає прийняття законів і правил, що регулюють економічну діяльність суб'єктів інвестування, а також контроль за їх виконанням. На сьогодні нормативно-правова база щодо регулювання інвестицій нараховує більше ніж 100 різноманітних нормативних документів (законів, указів, постанов, інструкцій тощо), серед яких основними є закони України: “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 р., “Про режим іноземного інвестування” від 19.03.1996 р., “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 р., “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р., “Про інститути спільного інвестування” від 15.03.2001 р. та ін. Провідною метою інвестиційного зако-

нодавства є створення правового середовища, сприятливого для успішної інвестиційної діяльності. Однак, незважаючи на значну кількість нормативних актів, недосконалість і нестабільність вітчизняного законодавства сьогодні є однією з основних причин, які гальмують розвиток інвестиційної діяльності в Україні.

Зазначимо, що в системі економічних методів державного регулювання інвестиційної діяльності чільне місце відведено системі оподаткування, оскільки розмір податкового навантаження суттєво впливає на формування власних капіталів інвесторів. Тому, на нашу думку, зменшення податкового навантаження стимулюватиме розвиток інвестиційної діяльності за рахунок збереження прибутків і формування довгострокових фінансових ресурсів для інвестиційних операцій.

Основними інструментами державної грошово-кредитної політики щодо регулювання інвестиційної діяльності є: встановлення нормативів обов'язкових резервів, які зобов'язані створювати банки для покриття ризиків, тим самим сприяючи активному використанню коштів для кредитування й інвестування (або навпаки); операції на відкритому ринку з державними цінними паперами; політика облікової ставки НБУ, за якою він продає кредитні ресурси банкам, збільшуючи чи зменшуючи обсяги кредитних джерел для фінансування інвестицій [8].

У сучасних умовах обмеженості вітчизняних фінансових ресурсів особливо важливого значення набуває механізм залучення іноземних інвестицій. З цією метою в Україні створено систему державних гарантій захисту іноземних інвестицій, яка передбачає: встановлення правового режиму інвестиційної діяльності; гарантії у разі зміни законодавства; гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; компенсацію і відшкодування збитків іноземним інвесторам; гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності; гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій [2].

Проте, незважаючи на вищезазначені гарантії, обсяги залучення іноземних інвестицій є досить незначними внаслідок несприятливого інвестиційного клімату в Україні. Тому найближчим часом на державному рівні необхідно провести ряд організованих заходів із залучення іноземного інвестора в економіку України.

Вважаємо, що основними перешкодами для іноземних інвестицій в Україну є:

- нестабільне та надмірне державне регулювання;
- нечітка правова система;
- мінливість політичного й економічного середовища;

- корупція;
- великий податковий тягар;
- низький рівень доходів громадян;
- труднощі в спілкуванні з урядом та приватизаційними органами;
- відсутність матеріальної інфраструктури;
- проблеми виходу на внутрішній і зовнішній ринки тощо.

На нашу думку, ситуація на внутрішньому інвестиційному ринку і міжнародному ринках інвестиційних капіталів зумовлює нову роль держави в інвестиційному процесі.

Оскільки в сучасних умовах інвестиційна сфера значною мірою зазнає впливу ринкових факторів, то ринкове реформування економіки України та її регіонів супроводжується поступовим усуненням держави і місцевих органів державної влади від безпосередньої інвестиційної діяльності, що знаходить відображення у невпинному скороченні централізованого фінансування капіталовкладень. Наслідком цього процесу є обмеження простору прямого державного управління та адміністрування в інвестиційній сфері. Це цілком закономірно і відповідає інтересам інвесторів, зацікавлених у послабленні бюрократичного тиску. Одночасно вони справедливо очікують від державних органів створення сприятливих умов для самофінансування інвестицій та підтримки інвестиційної діяльності.

Аналогічні вимоги висуваються як міжнародним, так і вітчизняним ринком інвестиційних капіталів. Держава виступає на ньому в ролі покупця і перебуває в стані жорсткої конкуренції з багатьма іншими претендентами на інвестиції, а самі інвестори використовують широкий набір критеріїв для вибору регіону вкладення капіталів. Якщо інвестору, з точки зору процесу інвестування чи кінцевих результатів реалізації інвестиції, будуть запропоновані вигідніші умови інвестування, то він буде шукати кращі умови вкладення капіталу. Спрямувати його в економіку нашої держави можна лише шляхом створення не гірших, ніж у конкурентів, умов надходження та реалізації інвестицій. А це питання перебуває в компетенції органів державної влади.

Таким чином, внутрішні і зовнішні фактори вимагають якісних змін у ролі органів державної влади в інвестиційному процесі. При цьому з'являються нові підходи та напрями в інвестиційному процесі та назриває необхідність застосування інших методів державного регулювання інвестицій. Вони полягають сьогодні в переході від бюрократичного адміністрування до обслуговування інвестиційного процесу, цілеспрямованого формування сприятливого і конкурентоспроможного інвестиційного клімату, підтримки підприємництва та інвестиційної діяльності. У цьому плані роль органів влади незмірно зростає.

На нашу думку, на сучасному етапі державні органи влади мають сконцентрувати свою діяльність на вирішенні проблем, що відповідають інвестиційним потребам держави і вимогам іноземних інвесторів, та мають вирішальне значення для формування сприятливого й конкурентоспроможного інвестиційного клімату та забезпечення інтересів держави.

Слід зазначити, що організаційний механізм управління ефективністю інвестування держави є досить складним, а можливості обмеженими. Нами пропонується така модель управління ефективністю інвестування держави.

Зазначимо, що в сучасних умовах господарювання активна роль в управлінні інвестиційним процесом належить державним органам, які формують інвестиційну політику. У розробленій моделі до управлінської системи входять органи законодавчої та виконавчої влади, адже саме через них відбувається державний вплив на інвестиційний процес. Складовими елементами такої моделі виступають певні інструменти, за допомогою яких у сукупності забезпечується управління ефективністю інвестування, а саме: інвестиційна політика держави, законодавче забезпечення інвестиційного процесу, управлінські рішення, фактори впливу на інвестиційну діяльність, об'єкти державного інвестування, джерела фінансування інвестиційних проектів та показники економічного зростання.

Системоутворювальним елементом у цій моделі виступає інвестиційна політика держави, яка визначає умови здійснення інвестиційної діяльності як на макрорівнях, так і на мікрорівнях, та визначає пріоритети інвестиційної політики через розробку інвестиційних програм, які мають цільове спрямування. У свою чергу, інвестиційна політика держави реалізується через прийняття управлінських рішень щодо розробки програм розвитку держави, регулювання ринку інвестицій та розширення співробітництва країни з іншими державами. На рівні управлінських рішень визначаються фактори впливу на інвестиційну діяльність. Такими факторами впливу нами визначено стимулювання інвестиційної діяльності: податкові пільги, надання дотацій, кредитів, відсоткових, прямих субсидій, спрощення процедури реєстрації та ліцензування, інвестиційна привабливість держави (рівень загальноекономічного розвитку держави, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури).

Важливим інструментом моделі реалізації інвестиційної політики виступають джерела фінансування інвестиційних проектів, основними видами яких є державні інвестиції, іноземні, спільні та приватні.

Джерела фінансування безпосередньо впливають на вибір об'єктів інвестування. Такими об'єктами, на нашу думку, виступа-

ють легка промисловість, підприємства комунальної галузі, галузь туризму та рекреації прикордонної інфраструктури, галузі народного господарства та соціальної сфери, машинобудівна галузь, приладобудівна, транспортна, зв'язок та паливно-енергетичний комплекс.

Узагальнюючим складовим елементом моделі реалізації інвестиційної політики є система економічних показників, яка показує ефективність реалізації інвестиційної політики держави.

Розроблена нами система інструментів має чітку підпорядкованість їх виконання, що в комплексі забезпечує врахування всіх аспектів, які супроводжують інвестиційну діяльність держави.

На нашу думку, необхідно створити ефективну модель реалізації інвестиційної політики таким чином, щоб вирішальне значення, незважаючи на активізацію залучення іноземного капіталу, у фінансуванні інвестицій мали саме внутрішні джерела, насамперед власні кошти підприємства. А державна влада у співпраці з місцевими адміністраціями має широкий набір інструментів для підтримки діяльності приватних підприємств, які вирішують інвестувати свої кошти в різні галузі діяльності.

Зазначені нами заходи мають активізувати інвестиційний процес та зробити його більш прозорим, посилити участь держави в управлінні інвестиційним процесом.

Для підвищення ефективності державного регулювання, стимулювання інвестиційної діяльності та підвищення соціально-економічного розвитку держави нами пропонується створення центрального інвестиційного фонду.

Отже, основними цілями і завданнями центрального інвестиційного фонду нами визначено такі:

- прогнозування потреби в загальному обсязі інвестиційних ресурсів;
- прогнозування можливості формування інвестиційних ресурсів за рахунок різних джерел;
- дослідження інвестиційного клімату;
- визначення пріоритетних галузей господарства, які потребують залучення інвестицій;
- залучення внутрішніх і зовнішніх фінансових потоків та матеріальних ресурсів;
- підготовка інформаційної бази щодо організацій і програм підтримки та розвитку інвестиційного процесу;
- підготовка і надання вітчизняним та іноземним компаніям, інвестиційним фондам інформації про економічний потенціал і перспективи розвитку України;
- підтримка ініціативи вітчизняних, іноземних компаній та інвестиційних фондів, що планують вийти на вітчизняний ринок і працювати на ньому.

Виходячи з цілей і завдань фонду, ми окреслили і напрями діяльності фонду, якими виступають:

- підвищення інвестиційної активності суб'єктів господарювання;
- пошук найбільш вигідного місця вкладання коштів інвестора;
- організація інвестиційного процесу;
- надання консультаційних послуг;
- залучення внутрішніх, зовнішніх фінансових потоків та матеріальних ресурсів;
- формування позитивного іміджу об'єкта інвестування (держави, регіону, галузі економіки) шляхом підготовки, передачі та розповсюдження інформації серед потенціальних інвесторів щодо стану й можливостей ділового середовища в Україні;
- страхування інвестицій.

Що стосується джерел фінансування центрального інвестиційного фонду, то такими джерелами ми визначили такі:

- кошти державного, обласного та місцевого бюджетів;
- кошти приватного сектора;
- кошти програм міжнародної технічної допомоги;
- кошти інвесторів, які залучатимуться для реалізації конкретних інвестиційних проектів та виконання програм;
- кошти міжнародних фінансових організацій (Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку та ін.);
- кошти банків та небанківських фінансових установ;
- фінансові ресурси комерційних і некомерційних суб'єктів господарювання громадських об'єднань, фізичних осіб, у тому числі іноземних.

Очікуваними результатами від діяльності фонду є підвищення інвестиційної активності, формування сприятливого інвестиційного середовища та досягнення сталого економічного зростання України.

IV. Висновки

Отже, на нашу думку, стабілізація та поглиблення економічного розвитку держави неможлива без докорінних змін ролі держави й оздоровлення економіки. Ситуація, що склалася, спонукає до пошуків дієвих господарських форм, які були б спроможні радикально і швидко змінити ситуацію в країні на краще.

Список використаної літератури

1. Андрушків Б. Особливості формування державних програм розвитку інвестиційної діяльності в умовах економічних трансформацій / Б. Андрушків, О. Погайдак, Р. Шерстюк // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 1 (34). – С. 35–38.
2. Бова Т.В. Методологічна база досліджень державного регулювання інвестиційної діяльності / Т.В. Бова // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 4. – С. 3–5.
3. Вовчак О.Д. Інвестування / О.Д. Вовчак. – Львів : Новий світ 2000, 2006. – 544 с.
4. Волков О.І. Економіка та організація інноваційної діяльності : підручник / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін. – 3-тє вид. – К. : ЦУЛ, 2007. – 662 с.
5. Даниленко А.А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А.А. Даниленко // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 99–108.
6. Дегтяр А.О. Підвищення ефективності інвестиційної діяльності в регіоні: метод. рек. / авт. кол.: А.О. Дігтяр, Р.Г. Соболев. – К. : НАДУ, 2010. – 40 с.
7. Другов О.О. Фінансова система інвестиційного забезпечення регіонального розвитку економіки : монографія / О. Другов. – К. : УБС НБУ, 2007. – 151 с.
8. Жовтанецький Н. Класифікація інструментів макроекономічного управління інвестиційною діяльністю / Н. Жовтанецький // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2008. – № 40. – С. 101–104.
9. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. / Р.М. Костюкевич. – Рівне : НУВГП, 2011. – 270 с.

Стаття надійшла до редакції 04.06.2013.

Линтур И.В. Механизм управления эффективностью инвестирования национальной экономики

Статья посвящена исследованию механизма управления эффективностью инвестирования национальной экономики, выделены направления необходимой деятельности государства в сфере регулирования инвестиционной деятельности, которые позволят ее активизировать. Предложена модель управления эффективностью инвестирования государства, а также с целью стимулирования инвестиционной деятельности и повышения ее социально-экономического развития, рекомендовано создание центрального инвестиционного фонда.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционные ресурсы, инвестирование национальной экономики, управление эффективностью инвестирования, механизм эффективного инвестирования.

Lintur I. The mechanism of performance management investment national economy

The article studies the mechanism of investing efficiency of the national economy, singled out the required areas of the state in regulating investment activities, which will enable her to advise. The

model performance management of state investment and to stimulate investment and improve its socio-economic development, recommended creation of a central investment fund.

Grafting of investment resources, increase of investments in GDP, improving the structure of investment sources and directions of their investments, the problem of enhancing the investment activity of strategic importance in managing the economy as a whole.

Investing activities are the main source and a foreword by economic development. And that is why the development and implementation of mechanisms for its implementation is given an important place among the other areas of research.

Dealing with the construction of a new democratic political system due to the need of economic restructuring, which requires the development and implementation of an effective investment policy. At present, the investment policy put forward enough stringent requirements because it has to be the a management tool that not only responds to the changes taking place, but given the current characteristics of the investment attractiveness of the country, regions and industries, working on their improvement, combining solutions problems with achieving the investment sector perspective of socio-economic development.

Thus, in our opinion, the stabilization and recovery of economic development is impossible without radical changes the role of government and economic recovery. This situation prompts the search for effective forms of business that would be able to quickly and radically change the situation in the country for the better.

Key words: *investment, investment funds, investment of the national economy, performance management investment mechanism for efficient investment.*